

Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Ohje
22.12.2022

VN/33700/2022

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN OHJE KOTOUTUMISEN EDISTÄMISESTÄ 1.1.2023 ALKAEN

Tämä on työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) ohje kotoutumisen edistämisestä annetusta laista (1386/2010, jatkossa kotoutumislaki) kunnille, työ- ja elinkeinotoimistoille ja hyvinvointialueille.

Ohjeessa avataan kotoutumislain muutoksia, jotka tulevat voimaan 1.1.2023 ja 1.3.2023 alkaen. Tässä ohjeistetun lisäksi kotoutumislain mukaisten kustannusten korvaamisesta kunnille ja hyvinvointialueille on annettu työ- ja elinkeinoministeriön ohje (VN/32627/2022). Muita ohjeita kotoutumisen edistämisestä sovelletaan edelleen huomioiden kotoutumislain muutokset.

Vuoden 2023 alkupuolella kotoutumislakia muutetaan kahdella eri lakimuutoksella. Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta (936/2022) säätää hyvinvointialueiden roolista kotoutumislaisissa. Laki tulee voimaan 1.1.2023.

Laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta (1083/2022) mukaan kotikunnan saaneet tilapäistä suojelua saavat henkilöt ovat kotoutumislain korvausten, kuntaan osoittamisen ja alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden palveluiden piirissä. Laki tulee voimaan 1.3.2023.

Sisältö

1.	Kotoutumisen edistäminen on monialaista	3
2.	Alkukartoitus ja kotoutumissuunnitelma	3
3.	Pakolaisten kuntaan osoittaminen ja vastaanotto	4
3.1.	Kuntaan osoittamisen soveltamisalan täsmentäminen ja laajentaminen	5
4.	Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten tuen ja asumisen järjestäminen	6
4.1.	Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleet tilapäistä suojelua saavat	6
5.	Tiedonsaanti ja tietojärjestelmät	7
5.1.	Tietojärjestelmät ja tietojen siirto	7
6.	Kotoutumisen edistämisen suunnittelu ja kehittäminen	9
7.	Valtion korvaukset kunnille ja hyvinvointialueille	9
7.1.	Valtion korvausten kohderyhmän laajentaminen	10
8.	Ohjeen voimaantulo	11

1. Kotoutumisen edistäminen on monialaista

Kotoutumisen edistäminen on usean viranomaisen vastuulla oleva tehtävä. Kotoutumista edistävät muun muassa kunnan peruspalvelut, työ- ja elinkeinohallinnon palvelut sekä kotoutumislaisissa säädetty erityiset toimenpiteet ja palvelut, kuten alkukartoitus, kotoutumissuunnitelma sekä kotoutumiskoulutus. Myös hyvinvointialueen järjestämistä vastaavalla 1.1.2023 alkaen olevat sosiaali- ja terveyspalvelut edistävät kotoutumista. Sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisestä säädetään niitä koskevassa yleis- ja erityislainsäädännössä.

Viranomaiset ohjaavat tarvittaessa maahanmuuttaneen hänen tarvitsemaansa palveluun, esimerkiksi kunnan tai TE-toimiston palveluihin alkukartoituksen laatimista varten tai hyvinvointialueen palveluihin sosiaalihuollon palvelutarpeen arviointia varten. Kotoutumista edistää myös muiden toimijoiden, kuten oppilaitosten, järjestöjen, yhdistysten ja yhteisöjen toiminta.

Viranomaisten välinen monialainen yhteistyö on tärkeää. Useat kotoutumislaisissa säädetty tehtävät, kuten joidenkin alkukartoitusten ja kotoutumissuunnitelmien laadinta, pakolaisten vastaanotto sekä alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden palvelut, edellyttävät monialaista yhteistyötä, johon myös hyvinvointialue jatkoksa osallistuu.

Kunta ja TE-toimisto koordinoivat paikallisten toimijoiden välistä yhteistyötä. Erityisesti kunnan ja hyvinvointialueen sekä TE-toimiston ja hyvinvointialueen tulee sopia yhteyshenkilöistä ja yhteistyön käytännöistä, jotta maahanmuuttaneiden palvelut ovat sujuvia ja yhteensopivia. Kunnan, TE-toimiston ja hyvinvointialueen tulee myös varmistaa, että niillä on riittävät resurssit kotoutumislain mukaisten tehtävien hoitamiseen.

2. Alkukartoitus ja kotoutumissuunnitelma

Kunnan tai TE-toimiston on laadittava alkukartoitus ja kotoutumissuunnitelma työttömäksi työnhakijaksi rekisteröityneelle ja muuten kuin tilapäisesti toimeentulotukea saavalle maahanmuuttaneelle.

Kunta ja TE-toimisto laativat alkukartoituksen ja kotoutumissuunnitelman lähtökohtaisesti yhdessä. TE-toimisto voi kuitenkin laatia alkukartoituksen ja kotoutumissuunnitelman työttömäksi työnhakijaksi rekisteröityneen maahanmuuttaneen kanssa keskenään, ja kunta toimeentulotukea saavan maahanmuuttaneen kanssa keskenään. Jotta kunta voi laatia alkukartoituksen, kunta saa Kansainväliseltä (KELA) tiedon toimeentulotukea muuten kuin tilapäisesti saavasta maahanmuuttaneesta kotoutumislain 87 a §:n nojalla. Myös muulle maahanmuuttaneelle voidaan laatia kunnassa alkukartoitus ja kotoutumissuunnitelma, jos niihin on tarvetta.

Hyvinvointialue voi 1.1.2023 alkaen osallistua alkukartoituksen tai kotoutumissuunnitelman laatimiseen kunnan tai TE-toimiston pyynnöstä, jos maahanmuuttaneen palvelutarve edellyttää eri viranomaisten palveluiden yhteensovittamista. Kunta tai TE-toimisto huolehtii, että hyvinvointialue osallistuu monilaisen suunnitelman laatimiseen tarvittaessa.

Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleen lapsen tai nuoren kotoutumissuunnitelma laaditaan kuitenkin aina kunnan ja hyvinvointialueen välisessä yhteistyössä. Kunta voi laatia alkukartoituksen ja alaikäisen kotoutumissuunnitelman myös muille alaikäisille.

3. Pakolaisten kuntaan osoittaminen ja vastaanotto

Kunta vastaa jatkossakin pakolaisten vastaanotosta ja alkuvaiheen kotoutumisesta. Kunta sopii kuntaan osoittamisesta ja kotoutumisen edistämisestä ELY-keskuksen kanssa tehtävällä sopimuksella. ELY-keskuksen kanssa tehty sopimus kuntaan osoittamisesta ja kotoutumisen edistämisestä sekä kunnan kotouttamisohjelma ovat edellytyksiä kotoutumislain 6 luvun mukaisten korvausten maksamiselle.

Kuntaan osoittaminen tapahtuu kiintiöpakolaisten osalta Maahanmuuttoviraston ELY-keskukselle tekemän esityksen perusteella. Oleskeluluvan saaneen turvapaikanhakijan tai tilapäistä suojelua saavan osalta vastaanottokeskus tekee esityksen kuntaan osoittamisesta ELY-keskukselle. ELY-keskus varmistaa kunnan vastaanottovalmiuden ennen kuntaan osoittamista. Kunta ja ELY-keskus voivat sopia kuntaan osoittamisesta ilman Maahanmuuttoviraston tai vastaanottokeskuksen esitystä esimerkiksi tilanteissa, jossa kuntaan on muuttamassa alaikäisen perheen kokoajan perheenjäsen, jolle kunta järjestää asunnon, tai jos henkilö otetaan Suomeen valtioneuvoston ulkomaalaislain (301/2004) 93 §:ään perustuvalla päätöksellä ja hänelle myönnetään oleskelulupa ja hän saapuu suoraan kuntaan, jonka kanssa ELY-keskus on sopinut vastaanotosta.

Kunnan on tehtävä tiivistä yhteistyötä hyvinvointialueen kanssa vastaanottoprosessin sujuvuuden varmistamiseksi ja kunnan ja hyvinvointialueen palveluiden yhteensovittamiseksi ja turvaamiseksi. Osana yhteistyötä kunnan on kuultava hyvinvointialuetta ennen kuntaan osoittamista ja kotoutumisen edistämistä koskevan sopimuksen tekemistä tai tarkistamista sekä ennen yksittäisen henkilön kuntaan osoittamista, jos henkilöllä on ilmeisiä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelun tarpeita. Kunnan ja hyvinvointialueen tulee sopia yhteyshenkilöistä ja yhteistyön käytännöistä lain edellyttämällä tavalla.

Yhteistyöllä ja kuulemalla hyvinvointialuetta kunta voi varmistaa, että kuntaan osoitettavalle henkilölle on saatavilla hänelle tarpeelliset hyvinvointialueen palvelut. Henkilön kuntaan osoittamisesta sopivat kuitenkin kunta ja ELY-keskus, eivätkä kuulemisessa esiin mahdollisesti nousevat haasteet automaattisesti estä kuntaan osoittamista.

Hyvinvointialueen kuuleminen on lähtökohtaisesti tarpeen ainakin

- kiireellistä uudelleensijoitusta tarvitsevien kiintiöpakolaisten (nk. hätätapaukset),
- niiden kiintiöpakolaisten, joiden Suomeen vastaanottopäätöksen yhteydessä on tullut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeita indikoivia tietoja sekä
- alaikäisenä ilman huoltajaa tulneiden lasten ja nuorten kohdalla.

Kuulemisessa tulee noudattaa henkilötietojen käsittelystä säädettyä (mm. EU:n yleistä tietosuojasetusta (2016/679), tietosuojalakia (1050/2018) ja julkisuuslakia (621/1999)) sekä muun muassa

hallintolakia (434/2003). Kuuleminen tulee toteuttaa kirjallisesti kuntaan osoittamisen valmistelun alkuvaiheessa. Jos kuulemisessa käytetään sähköpostia, kyseessä tulee olla suojattu viesti.

Kunnan tehtävät kuntapaikalle osoitettavan henkilön vastaanotossa:

- Asunnon varaaminen, paitsi jos henkilön palveluntarve edellyttää tuettua asumista.
- Tarvittavat sähkö- ja vesisopimukset sekä muut tarvittavat sopimukset.
- Asunnon käyttötavarat hankitaan pääasiassa sen jälkeen, kun henkilö on kunnassa ja voi itse osallistua hankintoihin. Kunta voi hankkia välttämättömät kalusteet tai muut elämiseen tarvittavat ensipäivien tarvikkeet, ja hakea niistä kotoutumislain 47 a §:n mukaisia korvauksia.
 - Jos kunta ja hyvinvointialue sopivat, asuntoa voidaan kalustaa vaihtoehtoisesti henkilölle etukäteen haettavalla etuudella, jonka hyvinvointialue on hakenut. Tällöin kyseessä on puolesta asiointi ja kalustaminen maksusitoumuksella on hyvinvointialueen tehtävä.
- Henkilön hakeminen lentokentältä tai muusta sovitusta paikasta. Jos henkilöllä on ilmeisiä sosiaali- ja terveydenhuollon tarpeita, kunta sopii hyvinvointialueen ammattilaisen mukana olosta.
- Alkukartoituksen ja kotoutumissuunnitelman laatiminen (ks. kohta 2), tarvittaessa yhteistyössä TE-toimiston ja/tai hyvinvointialueen kanssa.
- Ohjaus ja neuvonta esimerkiksi asumisessa ja kuntaan tutustumisessa.
 - Jos henkilö on erityisen tuen tarpeessa, arjen ohjauksesta vastaa myös hyvinvointialueen työntekijä.
- Ohjaaminen tarvittaessa muiden viranomaisten palveluihin, esimerkiksi:
 - kiintiöpakolaisten alkuvaiheen terveystarkastukseen
 - sote-palveluihin hyvinvointialueelle
 - henkilötunnuksen ja kotikunnan rekisteröinnin hakemiseen Digi- ja väestötietovirastosta
 - tarvittaessa biometrinen oleskelulupakorttien hakemiseen Maahanmuuttoviraston palvelupisteeseen
 - ulkomaalaisen henkilökortin hakemiseen Poliisista
 - perustoimeentulotuen hakemiseen Kansaneläkelaitokselta ja ehkäisevän ja täydentävän toimeentulotuen hakemiseen hyvinvointialueelta
 - työllisyyspalvelujen asiakkaaksi rekisteröitymiseen

Hyvinvointialue myöntää henkilölle tarvittaessa ehkäisevää ja/tai täydentävää toimeentulotukea sekä vastaa sote-palveluiden järjestämisestä.

3.1. Kuntaan osoittamisen soveltamisalan täsmentäminen ja laajentaminen

Tilapäistä suojelua saava, joka täyttää kotikuntalain (201/1994) 4 §:n edellytykset kotikunnan saamisesta, voidaan osoittaa kuntapaikalle 1.3.2023 alkaen.

Samalla kuntaan osoittamisen kohderyhmää täsmennetään siten, että kuntapaikalle osoitetaan

- kiintiöpakolaiset ja

- ne kotoutumislain 2 §:n 2 momentissa tarkoitetut henkilöt (oleskeluluvan saaneet turvapaikanhakijat ja tilapäistä suojelua saaneet), jotka ovat haavoittuvassa asemassa.

Henkilön haavoittuva asema ja siitä johtuvien sosiaali- ja terveydenhuollon erityispalvelujen ja tuen tarve täytyy arvioida aina yksilöllisesti sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöstön toimesta vastaanottokeskuksessa. Haavoittuvassa asemassa olevina voidaan pitää erityisesti alaikäisenä ilman huoltajaa tulleita luvansaaneita lapsia ja nuoria, sairaita ja mielenterveyden häiriöistä kärsiviä, vammaisia, ikääntyneitä, raskaana olevia naisia, yksinhuoltajaperheitä sekä kidutuksen, raiskauksen tai muun vakavan psyykkisen, fyysisen tai seksuaalisen väkivallan kohteeksi joutuneita, sukupuoli- tai seksuaalivähemmistöihin kuuluvia henkilöitä sekä ihmiskaupan uhreja. Luettelo ei ole tyhjentävä.

Kuntapaikoille on edelleen mahdollista osoittaa myös muita 2 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettuja (esim. kansainvälisen suojelun hakemuksen perusteella oleskeluluvan saaneita) henkilöitä kuin haavoittuvassa asemassa olevia.

4. Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten tuen ja asumisen järjestäminen

Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleiden lasten ja nuorten tukeminen on jatkossa sekä hyvinvointialueen että kunnan vastuulla. Alaikäisten ilman huoltajaa tulleiden lasten asumisen järjestämisvastuu siirtyy kunnilta hyvinvointialueille 1.1.2023 alkaen. Nykyiset perheryhmäkodit siirtyvät hyvinvointialueiden vastuulle ja hyvinvointialue voi perustaa uuden lapsille ja nuorille tarkoitetun perheryhmäkodin tai muun asumisyksikön. Hyvinvointialue sopii ELY-keskuksen kanssa asumisyksikön perustamisesta. Hyvinvointialueen tulee kuulla kuntaa ennen perheryhmäkodin tai muun asumisyksikön perustamista. Lisäksi ELY-keskus, kunta ja hyvinvointialue sopivat alaikäisenä ilman huoltajaa saapuneen sijoittamisesta tällaiseen yksiköön sekä kotoutumista edistävien palvelujen järjestämisestä.

Alaikäisenä ilman huoltajaa tullut lapsi tai nuori saa kotoutumislain mukaista ns. aikuistumisen tukea 25-ikävuoteen saakka. Kyseessä oleva tuki ei ole lastensuojelulain (417/2007) mukaista jälkihuoltoa. Tätä tukea voidaan järjestää sekä hyvinvointialueen (erityisesti sosiaalihuolto) että kunnan palveluissa. Kunta järjestää lapselle tai nuorelle koulutus-, vapaa-aika-, liikunta- ja kulttuuripalvelut ja on mukana tekemässä kotoutumissuunnitelmaa. Kunnan ja hyvinvointialueen tulee yhteistyössä yhteensovittaa alaikäisenä ilman huoltajaa tulleille lapsille ja nuorille tarjoamia palveluita.

4.1. Alaikäisenä ilman huoltajaa tulleet tilapäistä suojelua saavat

1.3.2023 alkaen tilapäistä suojelua saavat ilman huoltajaa alaikäisenä maahan saapuneet lapset ja nuoret, jotka ovat saaneet kotikunnan, saavat samat asumisen ja tuen palvelut kuin kansainvälistä suojelua saavat ilman huoltajaa maahan saapuneet lapset tai nuoret. Tämä tarkoittaa, että hyvinvointialue järjestää heidän asumisensa esimerkiksi perheryhmäkodeissa ja että sekä hyvinvointialue että kunta järjestävät heille ns. aikuistumisen tukea.

5. Tiedonsaanti ja tietojärjestelmät

Kotoutumislain 87 §:n 1 mom. mukaan työ- ja elinkeinoministeriöllä, aluehallintovirastolla, ELY-keskuksella, KEHA-keskuksella, TE-toimistolla, kunnan viranomaisella, Kansaneläkelaitoksella sekä Digi- ja väestötietovirastolla (DDV) on oikeus saada maksutta ja salassapitosäännösten estämättä 2, 5 ja 6 luvun mukaisten tehtävien suorittamiseksi välttämättömät tiedot toisiltaan, Maahanmuuttovirastolta, vastaanotto- ja järjestelykeskukselta, kotoutumista tukevien toimenpiteiden ja palvelujen tuottajalta sekä ilman huoltajaa olevalle lapselle määrättyä edustajalta. Kyseisen pykälän 2 ja 3 mom. säädetään palveluntuottajan ja alaikäisen edustajan tiedonsaantioikeudesta.

Kotoutumislain 87 §:n 1 momentin nojalla kunta saa välttämättömät tiedot:

- alkukartoituksen ja kotoutumissuunnitelman tekoon (erityisesti kotikunta- ja oleskelulupatiedot Maahanmuuttovirastolta ja DDV:ltä, Huom. hyvinvointialueen osalta oma 87 c §)
- kuntaan osoittamisprosessiin ja pakolaisten vastaanottoon (erityisesti ELY-keskukselta, Maahanmuuttovirastolta ja vastaanottokeskukselta, Huom. hyvinvointialueiden osalta oma 87 d §)
- kotoutumislain mukaisten korvausten hakemiseen (erityisesti ELY-keskukselta, KEHA-keskukselta, Maahanmuuttovirastolta ja DDV:ltä. Huom. hyvinvointialueiden osalta oma 87 e §)
- muihin kotoutumislain 2, 5 ja 6 luvun mukaisten tehtäviensä suorittamiseen nykyistä vastaavasti.

Kotoutumislain 87 a §:n mukaan Kansaneläkelaitoksen on toimitettava kunnalle alkukartoituksen käynnistämistä varten välttämättömät tiedot maahanmuuttaneesta, johon sovelletaan kotoutumislakia ja joka saa muuten kuin tilapäisesti toimeentulotuesta annetun lain mukaista toimeentulotukea. Vastaavasti 87 g §:n nojalla Kansaneläkelaitos toimittaa tietoja toimeentulotukea saavista maahanmuuttaneista hyvinvointialueelle sote-palveluihin tavoittamista varten.

Kotoutumislain 87 b-g §:t säätelevät hyvinvointialueen ja muiden toimijoiden välistä tiedonsaantia. 87 b § koskee kunnan ja TE-toimiston sekä hyvinvointialueen välistä tiedonsaantia monialaisen alkukartoituksen tai kotoutumissuunnitelman laadinnassa sekä hyvinvointialueen tiedonsaantia Maahanmuuttovirastolta, Digi- ja väestötietovirastolta, Kansaneläkelaitokselta. Lain 87 c § säätelee alaikäisenä ilman huoltajaa tulleen palveluiden järjestämiseen liittyvää, 87 d § kuntaan osoittamiseen liittyvää sekä 87 e ja f § kustannusten korvausten hakemiseen liittyvää tietojen luovuttamista.

5.1. Tietojärjestelmät ja tietojen siirto

Sote-uudistus saattaa vaikuttaa kuntien kotoutumispalveluissa käytettäviin tietojärjestelmiin. Kunnissa ei enää 1.1.2023 alkaen ole käytössä sosiaali- ja terveystietojärjestelmätarkoituksia, joita on saatettu hyödyntää myös kotoutumispalveluissa. Vuoden 2023 alusta alkaen kunnan tulee huolehtia, että kotoutumispalveluissa käytetään järjestelmää, jossa asiakastietoja käsitellään tiedonhallintalain (906/2019) mukaisesti siten, että huolehditaan asianmukaisesta tietojenkäsittelystä ja asiakkaiden tietosuojasta. Myös muu arkistointi on

mahdollista tietojen hallinnassa ja käsittelyssä, kunhan käsittelyssä ja arkistoinnissa noudatetaan lainsäädännön vaatimuksia.

Jos kotoutumisen edistämiseen liittyvässä henkilötietojen käsittelyssä on hyödynnetty esimerkiksi sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmää, johon kunnalla ei ole käyttöoikeuksia enää 2023 jälkeen, kunnan tulee siirtää vuoden 2022 loppupuolella toiseen järjestelmään tai arkistoon tiedot, joita kunta tarvitsee lakisääteisten tehtäviensä hoitamiseksi. Tämä tarkoittaa ainakin kotoutumissuunnitelmien ja alkukartoitusten tietoja. Tämä voi tarkoittaa myös esimerkiksi pakolaisten vastaanottoon tai kuntakorvauksiin liittyviä tietoja.

Sosiaali- ja terveydenhuoltoa ja pelastustoimea koskevan uudistuksen toimeenpanosta ja sitä koskevan lainsäädännön voimaanpanosta annetun lain (616/2021) 64 §:n mukaan *"Kunnan järjestämistä vastuulle kuuluvassa toiminnassa syntyneet asiakas- ja potilasasiakirjat ja niihin liittyvät hallinnolliset asiakirjat, kunnan hallinnassa olevat yksityisiltä palveluntuottajilta siirtyneet asiakas- ja potilasasiakirjat, kunnan sivistystoimen järjestämässä opiskeluhuollossa syntyneet kuraattorien asiakirjat sekä kunnan pelastustoimen asiakirjat siirtyvät sen hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon tai pelastustoimen palveluiden järjestämisestä vastaavalle toimivaltaiselle viranomaiselle, jonka alueeseen kunta kuuluu. Siirto koskee vain hyvinvointialueelle siirtyviä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviin liittyviä asiakirjoja, joita ei ole arkistoitu."*

Kotoutumislain mukaisia alkukartoituksia ja kotoutumissuunnitelmia sekä muita kunnan järjestämistä vastuulle myös jatkossa kuuluvia asiakirjoja ei tule siirtää hyvinvointialueelle. Mainitun lain mukainen siirto koskee vain hyvinvointialueelle siirtyviä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviin liittyviä asiakirjoja, ei kotoutumislain mukaisiin kunnan tehtäviin liittyviä asiakirjoja. Kotoutuja-asiakkaiden tietojen siirto järjestelmästä toiseen ei edellytä asiakkaan suostumusta, sillä tietojen käyttötarkoitus (kunnan kotoutumislain mukaiset tehtävät) tai käsittelijä/rekisterinpitäjä (kunta) eivät muutu. Jos kotoutumislain mukaisia tehtäviä on hoidettu sote-kuntayhtymän toimesta, joka on käyttänyt sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmää, on tiedot siirrettävä maahanmuuttajan kotikunnalle.

Jos kunnalla ei ole käytössä muuta järjestelmää, johon tiedot voidaan siirtää, voidaan tiedot luovuttaa sosiaali- ja terveystietojärjestelmän asiakastietojärjestelmästä kunnalle paperisessa tai sähköisessä muodossa, kunhan huolehditaan asianmukaisella tavalla tietosuojasta ja tietoturvallisuudesta.

Tiedot on siirrettävä sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmästä kunnan toiseen järjestelmään vuoden 2022 loppuun mennessä. Vuoden 2023 aikana kunta voi saada hyvinvointialueelta kotoutumislain nojalla tietoja seuraavasti:

- 87 b §:n nojalla tietoja maahanmuuttajasta, jolle laaditaan alkukartoitus, kotoutumissuunnitelma tai perheen kotoutumissuunnitelma monialaisesti;
- 87 c §:n nojalla alaikäisenä ilman huoltajaa maahan tulleesta lapsesta tai nuoresta sekä
- 87 e §:n nojalla 2 §:n 2 tai 3 momentissa tarkoitettua henkilöstä, jolle tuotetusta palvelusta on aiheutunut kunnalle vuoden 2022 aikana kunnalle sellaisia kustannuksia, joista kunta voi hakea 46, 47, 48, 49 tai 51–53 §:ssä tarkoitettuja korvauksia.

Kunnan tulee myös huomioida, ettei sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen jälkeen kunnassa ole perusteltua käsitellä arkaluonteisia sote-tietoja. Jos voimassa oleva kotoutumissuunnitelma sisältää erityisen arkaluonteisia sote-tietoja, tulisi suunnitelma tarkastaa. Jos suunnitelmassa on todettu henkilön sote-palveluiden tarve, se tulee huomioida, kun suunnitelman tarkistamista arvioidaan liittyen siihen, onko tarvetta kutsua hyvinvointialue mukaan.

Työ- ja elinkeinoministeriö on valmistellut kotoutumislain kokonaisuudistusta (HE 208/2022 vp). Kotoutumislain kokonaisuudistuksessa esitetään, että kotoutumispalveluja varten kehitetään valtakunnalliset kotoutumisen tietojärjestelmäpalvelut. Valtakunnalliset kotoutumisen tietojärjestelmäpalvelut sisältäisivät kuntien käyttöön tulevan kotoutumisen asiakastietojärjestelmän. Lakiesityksen mukaan kunnille säädettäisiin velvoite käyttää valtakunnallisia kotoutumisen tietojärjestelmäpalveluja. Velvoite alkaisi siirtymäajan jälkeen vuoden 2027 alusta. Näin ollen kuntien omien kotoutumispalvelujen asiakastietojärjestelmien käyttö päättyisi viimeistään 31.12.2026.

6. Kotoutumisen edistämisen suunnittelu ja kehittäminen

Kunnalla on jatkossakin yleis- ja yhteensovittamisvastuu kotoutumisen kehittämisestä sekä sen suunnittelusta ja seurannasta paikallisesti. Kotoutumislain 29 §:n 2 momentin mukaan maahanmuuttajaväestön tarpeet on otettava huomioon kunnan ja muiden paikallisten viranomaisten suunnittelussa, toiminnassa ja seurannassa. Myös hyvinvointialueen on tuettava maahanmuuttaneiden kotoutumista esimerkiksi osallistumalla kunnan kotouttamisohjelmien suunnitteluun ja yhteistyöryhmiin.

Kunnan tai useamman kunnan yhdessä on laadittava kotoutumislain 32 §:ssä tarkoitettu kunnan kotouttamisohjelma, joka edistää kotoutumista ja monialaista yhteistyötä. Paikalliset ja alueelliset toimijat osallistuvat kunnan tai kuntien aloitteesta ohjelman laadintaan, toteutukseen ja toimeenpanon seurantaan. Hyvinvointialueelta ei edellytetä omaa kotouttamisohjelmaa.

7. Valtion korvaukset kunnille ja hyvinvointialueille

Kunnille ja hyvinvointialueille maksettavista valtion korvauksista säädetään kotoutumislaisissa sekä valtioneuvoston asetuksessa kotoutumisen edistämiseen liittyvien kunnan ja hyvinvointialueen kustannusten korvaamisesta valtion varoista (VNA 1393/2011). Asetusta muutettiin valtioneuvoston asetuksella 975/2022 1.1.2023 lukien.

Valtio maksaa kotoutumislain mukaisia korvauksia kunnille ja hyvinvointialueille. Kunnalle kotoutumislain 2 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetuista henkilöistä maksettavien kustannusten korvaamisen edellytyksenä on, että kunnalla on kotoutumislain mukainen kunnan kotouttamisohjelma sekä ELY-keskuksen kanssa tehty sopimus kuntaan osoittamisesta ja kotoutumisen edistämisestä. Hyvinvointialueelle maksettavissa korvauksissa vastaavia edellytyksiä ei ole. Lisäksi osassa erikseen haettavista korvauksista edellytyksenä on ELY-keskuksen

yksilöä koskeva päätös. Jos tämä päätös on edellytyksenä, se on edellytys sekä kunnan korvauksille että hyvinvointialueen korvauksille.

Kotoutumislain 2 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetuista henkilöistä (esim. kansainvälistä suojelua saavat ja heidän perheenjäsenensä) maksetaan laskennallisia korvauksia kunnille ja hyvinvointialueille. Korvaukset on tarkoitettu ohjaukseen ja neuvontaan sekä muuhun kotoutumista tukevaan toimintaan. Korvausten enimmäisaika on kolme vuotta, kiintiöpakolaisesta neljä vuotta. Korvaukset maksetaan pääosin automaattisesti. Kunta ja hyvinvointialue voivat seurata saamiaan laskennallisia korvauksia Maahanmuuttoviraston ulkomaalaisasioiden asiankäsitelyjärjestelmään (UMA) muodostuvista kuukausittaisista raporteista. UMA-järjestelmän käyttöoikeudet pyydetään Maahanmuuttovirastosta.

Kotoutumislaisissa on myös useita erikseen haettavia korvauksia, joita kunnan ja hyvinvointialueen tulee hakea KEHA-keskukselta syntyneiden kustannusten osalta. Korvaukset on haettava viimeistään kahden vuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana kustannukset syntyivät. Kuitit tai muut tositteet tulee tallettaa, sillä KEHA-keskuksella on tarkastusoikeus, ja virheellisesti maksetut korvaukset tulee palauttaa. Kunnalle maksettavassa vastaanottoon varautumisen korvauksessa (47 a §) sekä kunnalle tai hyvinvointialueelle maksettavassa erityiskustannuskorvauksessa (49 §) edellytyksenä on ELY-keskuksen päätös, jota tulee hakea ennen korvausten syntymistä.

Sellaisten tehtävien osalta, jotka siirtyvät 1.1.2023 alkaen kunnalta hyvinvointialueelle, kunnan on siirrettävä hyvinvointialueelle ELY-keskuksen kanssa tehty korvaussopimus (49 §:n 1 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitettut kustannukset eli alaikäisenä ilman huoltajaa tulleen palveluiden kustannukset sekä sote-erityiskustannukset). Tällöin ELY-keskuksen ei tarvitse laatia hyvinvointialueelle päätöstä, vaan aiempi sopimus jää voimaan hyvinvointialueelle siirrettynä. Kunnan tulee ilmoittaa ELY-keskukselle hyvinvointialueelle siirretyistä sopimuksista.

Jos ennen vuotta 2023 tehty sopimus sisältää sekä 49 §:n 1 momentin 1 ja/tai 2 kohdan mukaisia eli jatkossa hyvinvointialueelle korvattavia kustannuksia, että mainitun momentin 3 kohdan mukaisia kunnalle korvattavia kustannuksia, tulee kunnan hakea ELY-keskukselta päätöstä sille 3 kohdan mukaan korvattavista kustannuksista. Tällöin ELY-keskuksella olisi kunnalle tehty päätös ja hyvinvointialueelle korvattavien kustannusten osalta hyvinvointialueelle siirretty sopimus jää voimaan.

Kotoutumislain mukaisten kustannusten korvaamisesta kunnille ja hyvinvointialueille on annettu työ ja elinkeinoministeriön ohje (VN/32627/2022), jossa kustannusten korvaamista on kuvattu tarkemmin.

7.1. Valtion korvausten kohderyhmän laajentaminen

1.3.2023 alkaen tilapäisen suojelun perusteella oleskeluluvan saavasta (jolle on myönnetty oleskelulupa ulkomaalaislain 110 §:n nojalla), jolla on kotikunta, maksetaan kotoutumislain mukaisia valtion korvauksia kunnalle ja hyvinvointialueelle. Korvauksia maksetaan tilapäistä suojelua saavista kotikuntamerkinnästä alkaen. Tilapäistä suojelua saavat ovat vastaanottopalveluiden piirissä siihen saakka, kunnes heillä on kotikunta.

Korvausten maksamisen edellytykset ovat samat kuin muidenkin 2 §:n 2 ja 3 mom. henkilöiden osalta (kunnan kotouttamisohjelma, kunnan ja ELY-keskuksen sopimus kuntaan osoittamisesta ja kotoutumisen edistämisestä sekä tarvittaessa ELY-keskuksen päätös).

8. Ohjeen voimaantulo

Ohje on voimassa toistaiseksi 1.1.2023 alkaen. Osa erikseen mainituista ohjeen muutoksista on voimassa toistaiseksi 1.3.2023 alkaen.